

20 ВЕЛИКИ ЦИВИЛИЗАЦИИ

Текст: Мери Олд • Иллюстрации: Джулия Ломбардо

ПАН

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение 6

ПРАИСТОРИЯ

Пътят към цивилизацията 10

Раждане на земеделието 12

АФРИКА

Древен Египет 16

Древна Африка 18

АЗИЯ

Месопотамия 22

Долината на Инд 24

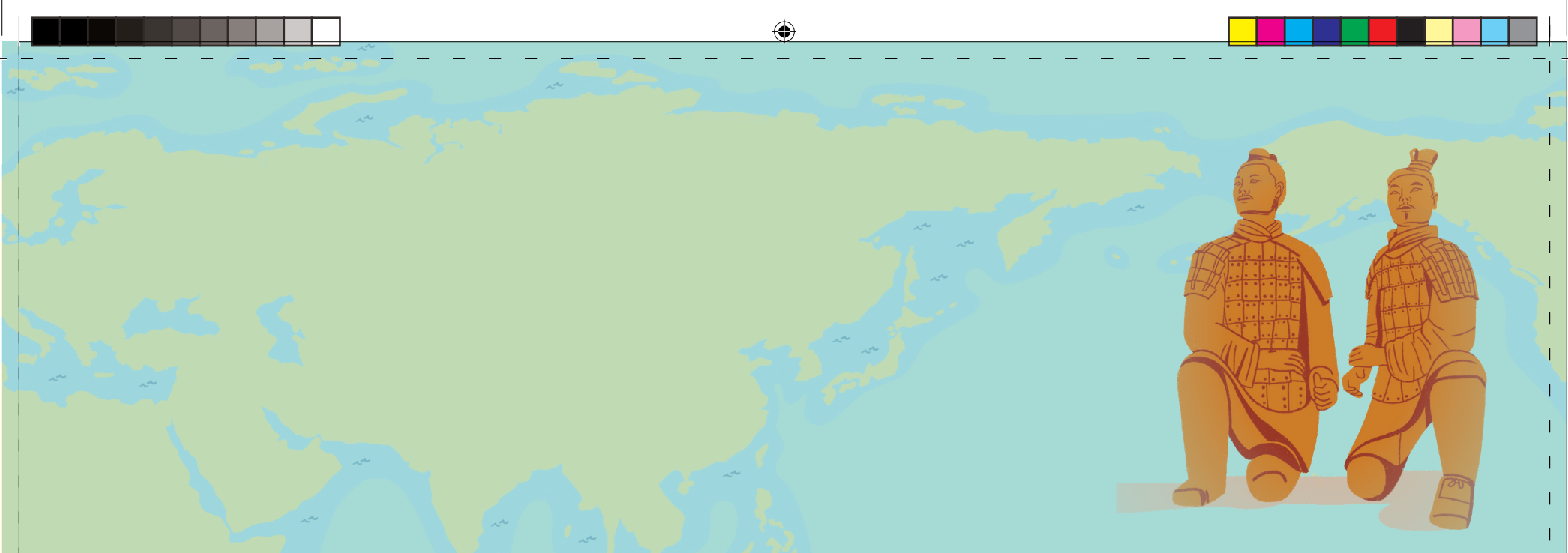
Древен Китай 26

Древна Корея 28

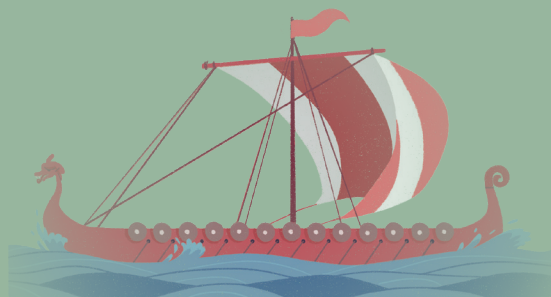
Древна Япония 30

Югоизточна Азия 32

ЕВРОПА

- Минойците 36
- Древна Гърция 38
- Келтите 40
- Древен Рим 42
- Викингите 44

АМЕРИКИТЕ

- Коренно население на САЩ 48
- Маи и ацтеки 50
- Империя на инките 52

АВСТРАЛИЯ И ОКЕАНИЯ

- Древна Австралия 56
- Тихоокеански народи 58
- Речник 60
- Азбучен показалец 63

ВЪВЕДЕНИЕ

Тази книга ще ви помогне да научите повече за някои от великите древни цивилизации на Земята. Опитали сме се да представим колкото е възможно повече от тях, като сме ги групирани по географски признак.

Уникални култури

Понятието „цивилизация“ идва от латинската дума *civitas*, която означава град. За пръв път било използвано за големи общности от хора, които живеят в градове и се занимават със земеделие. Тук обаче ние говорим за групи хора от миналото, които са развили уникална култура. Много от тях водели уседнал начин на живот, който не бил изцяло концентриран върху земеделието. Те произвеждали предмети и търгували помежду си. Тези цивилизации са имали организирани общества и системи за управление, макар да не знаем съвсем точно как са функционирали те. И най-важното, тези хора са създавали изкуство, развивали са науката и технологиите и са строели монументи. В много случаи те са имали и писменост.

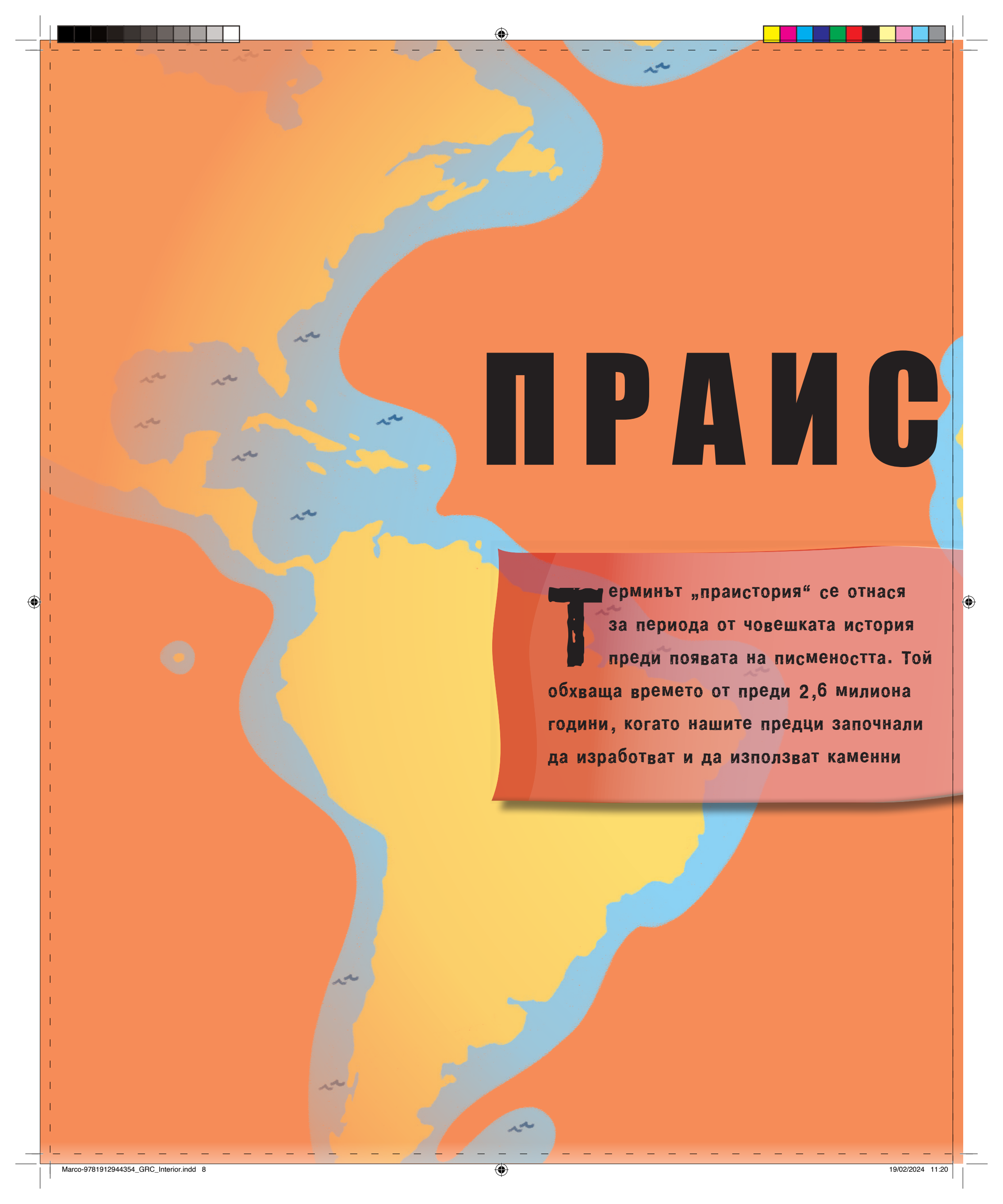
От праисторията до днес

За да се запознаем с първите цивилизации, трябва да се върнем в древните времена, които наричаме праистория и от които няма оставени писмени сведения. Цивилизациите, които се появили след праисторическия период, също са „древни“, тъй като повечето от тях вече не съществуват. Някои са се зародили в края на каменната епоха, други са изчезнали през Средните векове. Тези епохи са настъпили по различно време и на различни места по света. Елементи от древните цивилизации са оцелели до днес и са особено интересни за изследователите.

Запознанството ви с тях ще е един вход към знанието за невероятно богатата история на човечеството.

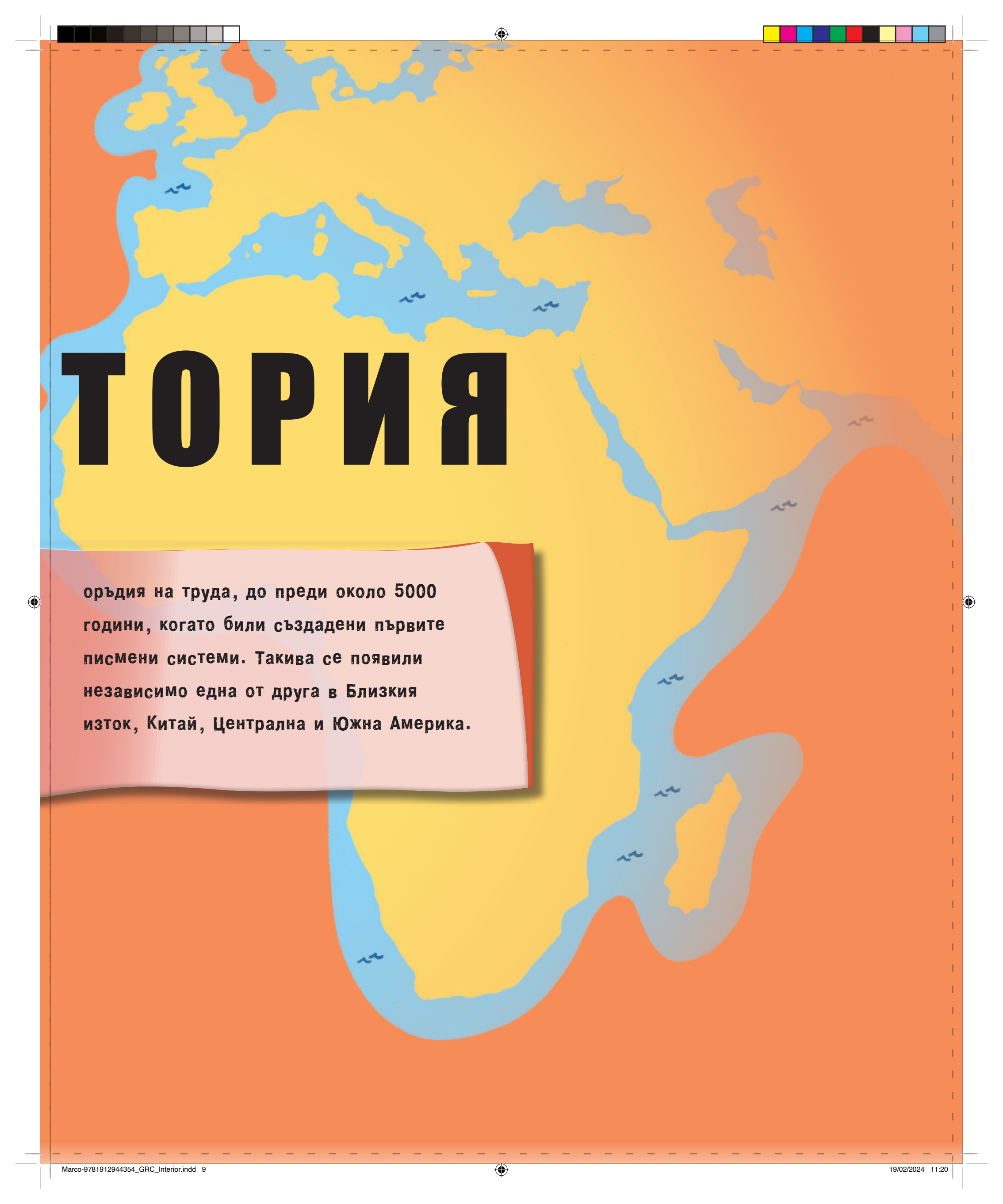
Бележка за датите

В книгата са използвани съкращенията пр.Хр. и сл.Хр. – те означават годините преди и след раждането на Христос, която е година 1.

ПРАИС

Терминът „праистория“ се отнася за периода от човешката история преди появата на писмеността. Той обхваща времето от преди 2,6 милиона години, когато нашите предци започнали да изработват и да използват каменни

ТОРИЯ

оръдия на труда, до преди около 5000 години, когато били създадени първите писмени системи. Такива се появили независимо една от друга в Близкия изток, Китай, Централна и Южна Америка.

ПЪТЯТ КЪМ ЦИВИЛИЗАЦИЯТА

Най-ранните ни предци се появили в Африка. Те били роднини на човекоподобните маймуни, но имали по-изправена стойка. Преди около два милиона години един друг вид – *хомо еректус* – бил особено разпространен в Европа и Азия. Изчезнал е преди около 100 000 години. Днешните хора от вида *хомо сапиенс* се появили в Африка преди около 300 000 години. Те също мигрирали и постепенно се разселили по целия свят.

Еволюция на човека и миграции

Изработка на оръдия на труда

В Африка са открити каменни оръдия на труда на 2,6 милиона години. Те показват, че нашите ранни предци са се научили да дялат камъка и да оформят режещи ръбове. От тези сечива идва името каменна епоха.

Връх на бравда, изработен от хомо еректус преди около 1,6 милиона години.

Ловци

Най-ранните хора вероятно са се хранели с останки от мъртви животни, оставени от хищниците. През каменната епоха те станали активни ловци. Имали копия с каменни върхове и ловували на групи. Използвали и други сечива, за да дерат кожата и да режат месото.

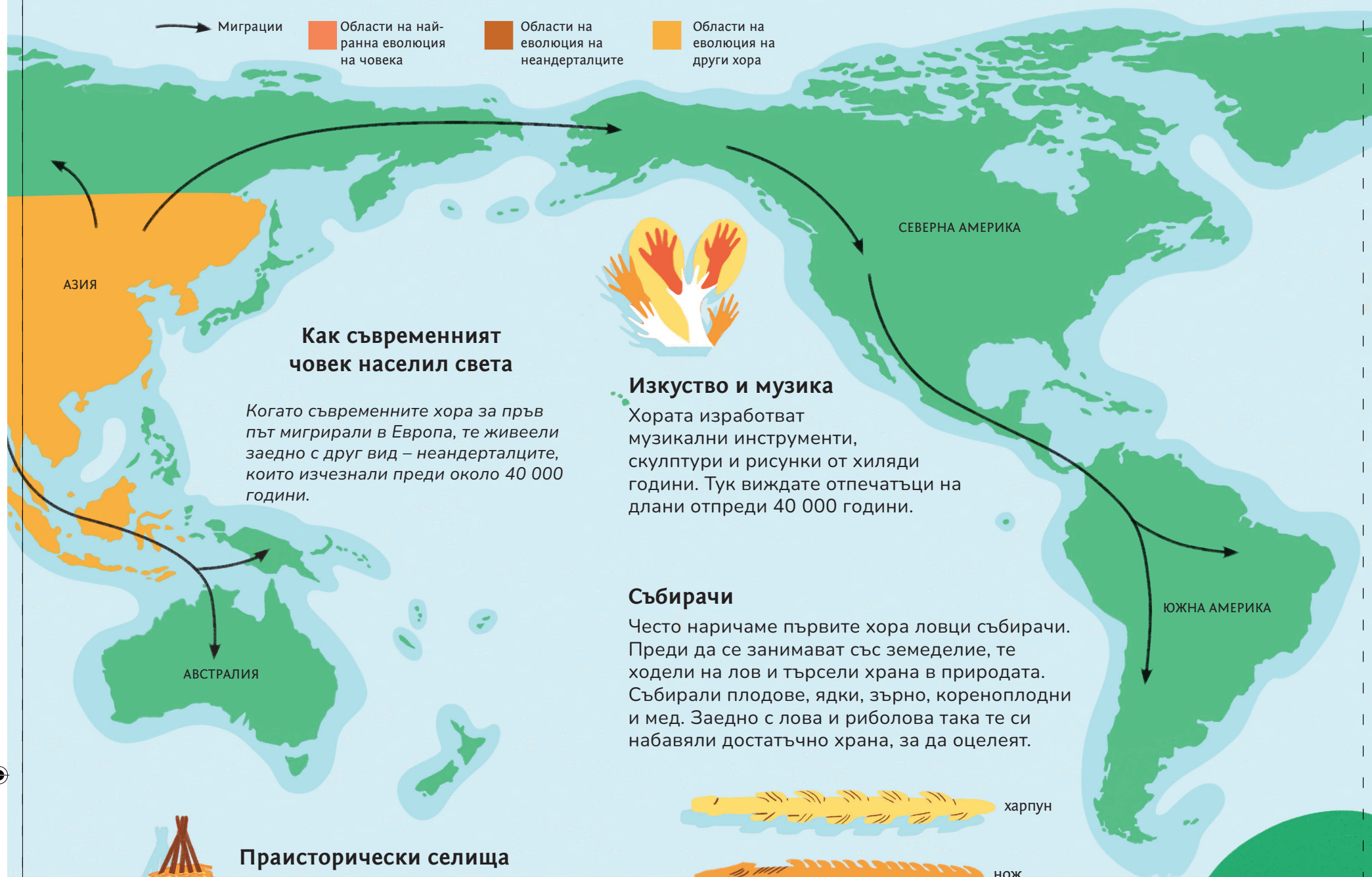

Използване на огъня

Нашите предци вероятно са се научили да палят огън преди един милион години. Така те започнали да готвят храната си, да се топлят, да се пазят от хищниците и да живеят в райони с по-студен климат.

Езикът вероятно се е развил, когато хората започнали да ловуват на групи.

Как съвременният човек населил света

Когато съвременните хора за пръв път мигрирали в Европа, те живеели заедно с друг вид – неандерталците, които изчезнали преди около 40 000 години.

Изкуство и музика

Хората изработват музикални инструменти, скулптури и рисунки от хиляди години. Тук виждате отпечатащи на длани отпреди 40 000 години.

Събирачи

Често наричаме първите хора ловци събирачи. Преди да се занимават със земеделие, те ходели на лов и търсели храна в природата. Събирали плодове, ядки, зърно, кореноплодни и мед. Заедно с лова и риболова така те си набавяли достатъчно храна, за да оцелеят.

Праисторически селища

Първите хора живеели в пещери и в колиби, покрити с кожи. Те не строели постоянни жилища, тъй като били номади и се местели със смяната на сезоните, за да ловуват или да събират диви плодове.

Ловците събирачи си правели инструменти, за да режат месо и твърди растения. За лов използвали копия, а за риболов – куки и харпуни.

РАЖДАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО

След хиляди години в номадство ловците събирачи заживели уседнало и станали земеделци. Отглеждали растения за храна, опитомили и животни – кокошки, прасета, кози. Този късен период от каменната епоха се нарича неолит. Хората все още използвали каменни сечива, но ежедневиият живот се променял.

Първите земеделци

Музика, изкуство и писменост

Изкуството през неолита се изразява предимно в изработка на глинени съдове, теракотени скулптури, малки статуетки, стенни рисунки и големи каменни монументи. Хората създавали музика за съпровод на различни церемонии и за танцуване. В края на праисторическата ера се появили първите писмени системи, за да записват събития и идеи.

Използвали се музикални инструменти като барабани, рогове, флейти и дрънкалки. Това е барабан от козя кожа.

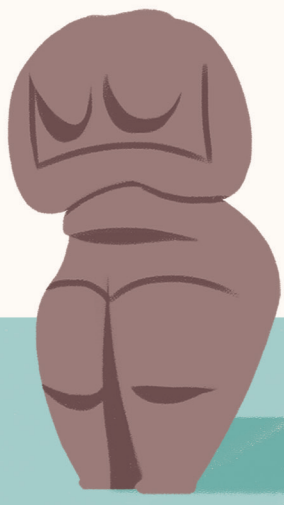
От селото до града

Първите фермери живеели в малки села, оградени със защитна стена. Всяко семейство имало къща, но споделяли и общи сгради – грънчарски пещи и зали за събрания. С развитието на селското стопанство хората разполагали с повече храна. Селата започнали да растат и някои се превръщали в градове.

Фигури на Венера

Преди неолита хората изработвали статуетки на жени. Вероятно те били символ на техните религиозни вярвания.

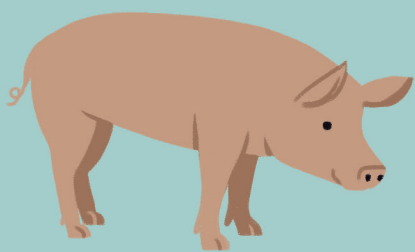
Такива статуетки са открити в Европа и Азия. Кръстени са на Венера – римската богиня на любовта.

Строеж на монументи

Преди около 6500 години хората започнали да строят монументи от мегалити – гигантски каменни блокове. Първите служели като гробници за групи хора. По-късно някои мегалити били организирани в кръгове и използвани за празнуване на реколтата и смяната на сезоните.

Долмените са гробници от няколко забити в земята мегалита, върху които лежи друга грамадна плоча. Някои долмени са покрити с повече плочи и насипи от пръст.

Хората опитомили прасетата преди около 9000 години.

Животновъдство

Хората започнали да отглеждат и животни, които опитомили от дивата природа. Одомашнените животни давали мляко, месо и яйца за храна, както и кожи и вълна за изработка на дрехи. Използвали ги също да носят или теглят тежки товари.

Козите били опитомени преди около 10 000 години.

Грънчарство

Глинените съдове са тежки и чупливи, затова хората започнали да ги ползват едва когато се установили в селища. Те изобретили грънчарското колело, за да правят съдове по-лесно, и грънчарски пещи, за да ги изпичат.

Древна пещ

Преходът от номадски към уседнал живот станал постепенно, но без него човешката цивилизация нямаше да се развие.

Изработка на грънци

Тъкane

Готвене

Мелене на зърно за брашно

Това медно украшение, открито в Израел, е изработено около 3500 г. пр.Хр.

Металообработване

Откриването на металообработването също допринесло за развитието на човешката цивилизация. Най-напред хората започнали да обработват медта, преди около 10 000 години. Те изчуквали късове самороден метал, които откривали в скалите, и оформяли от тях оръдия на труда и украшения. Около 5000 г. пр.Хр. се научили да извличат медта от рудата чрез загряване

до точката на топене на метала.

Топенето на метала ставало в огромни каменни съдове.

Земеделски култури

Първите земеделци сеели семена от диви житни растения – пшеница и ечемик в Западна Азия, ориз и просо в Източна Азия, царевица в Централна и Южна Америка, сорго в Африка. Отглеждали също фурми и други плодове и зеленчуци.

Ръчна мелница за мелене на зърно.

За прибиране на реколтата от житни растения използвали сърпове и коси, а за копаене, сечене и кълцане – тесли.

Земеделски сечива

Хората подготвяли земята за засаждане на семената със заострени колове. Дървени рала за обръщане на почвата започнали да използват преди около 6500 години. По-късно към ралото било добавено метално острие, което прорязвало по-дълбоко твърдата земя.

Тесла за кълцане и сечене

Коса и сърп за жънене на реколтата

В Древен Египет е възникнала най-старата и най-известна цивилизация в Африка, но тя съвсем не била единствената на континента. Някои се развили по същото време като страната Пунт, други – като Кралство Бенин, се появили по-късно. За тях научаваме от руините на техните градове и от удивителното изкуство, което са ни оставили.

АФРИКА

ДРЕВЕН ЕГИПЕТ

Древните египтяни живеели по бреговете на река Нил, която била жизненоважна за оцеляването им. След ежегодните разливи на реката оставал дебел слой плодородна черна тиня, която египтяните използвали за прехраната си. Те наричали долината на Нил кemet – „Черната земя“, а себе си – ремет-ен-кемет, „хората от Черната земя“. Древноегипетската цивилизация възникнала около 3100 г. пр.Хр. и просъществувала почти 3000 години. Тя е една от най-дълго съществувалите цивилизации.

Фараонът

Египетският владетел – фараонът, бил всемогъщ. Поданиците му вярвали, че е жив бог. Той бил глава на правителството и армията.

Горе: Египтяните имали много богове и богини. Някои като Озирис, Хор и Изиди били почитани в цял Египет, а други били местни божества.

Писари и писменост

Египтяните били едни от първите народи, създали писменост. Те използвали картинки – йероглифи. Малко хора, наречени писари, могли да четат и пишат. Те водели записки за данъците и реколтата, за ежедневиия живот и исторически събития.

Писар и йероглифи

Празник Опет

Годината в Древен Египет била пълна с религиозни тържества и празници. На празника Опет жреците вземали статуята на бог Амон от храма в Карнак и я пренасяли надолу по реката до храма в Луксор.

Пирамиди

По време на Старото царство (2700 – 2200 г. пр.Хр.) египтяните строели пирамиди за гробници на техните фараони. Най-известни са пирамидите в Гиза.

Голямата пирамида в Гиза е най-внушителната. Тя била построена преди около 4500 години и е запазена до днес.

При създаването си Сфинксът бил ярко оцветен. Днес цветовете му са избледнели.

Големият Сфинкс

Пред пирамидите в Гиза стои гигантската статуя на Сфинкса – митично същество с лъвско тяло и човешка глава.

По-късно погребвали фараоните в подземни гробници на място, известно като Долината на царете.

Теглене на сърцето

Египтяните вярвали в задгробния живот. При ритуала за теглене на сърцето жрец с маска на Анубис поставял върху везната душата (сърцето) на починалия и перото на богинята Амит. Ако везната се уравнивала, това означавало, че покойникът ще живее завинаги в отвъдния свят.

Запазване на тялото

Древните египтяни смятали, че тялото на починалия трябва да бъде съхранено като мумия за задгробния живот. Жреци изваждали вътрешностите, пълнели тялото със специални соли и го увивали с ивици плат. Богатите били поставяни в богато украсени саркофази.

Земеделие и ежедневие

Повечето хора в Древен Египет били земеделци. Те обработвали земята и отглеждали пшеница и ечемик – за хляб и бира, както и грозде – за вино. Имало също роби, войници, занаятчии, търговци, жреци и писари.

Музика и забавление

Хората се забавлявали на религиозни празници и частни тържества. Богатите могли да наемат музиканти и танцьорки. Те организирани банкети, на които жените носели най-красивите си бижута, а в косите си слагали парфюмиран пчелен восък.

ДРЕВНА АФРИКА

В Африка съществували различни цивилизации. Някои – като царствата Куш и Аксум, се развили по едно и също време с Египетската цивилизация. Други – като Бенинското кралство, се появили по-късно и дори все още властвали в Западна Африка, когато европейците нахлули в земите им. Тези цивилизации търгували една с друга, а също и с Европа и Азия. Обменяли помежду си идеи и религиозни вярвания, но всяка имала собствена уникална култура.

Африкански цивилизации

Тази карта показва къде са открити някои от древните африкански цивилизации.

Ганайска империя

Култура Нок

Кралство Бенин

Египет

Царство Куш

Царство Аксум

Страната Пунт

Кралство Зимбабве

Страната Пунт

Египтяните търгували със страната Пунт, разположена на югоизток. Тази цивилизация съществувала от 2500 до 980 г. пр.Хр. Известна била със стоки като злато, слонова кост и тамян. Египтяните купували от Пунт също и диви животни.

На някои стенописи египтяните са изобразили хора от Пунт, които носят дарове.

Колона (или стела) от Аксум (вдясно) и монета (долу)

Аксум

Това царство съществувало между 150 и 960 г. сл.Хр. То свързвало търговците от Европа и Индия. В Аксум създали писмена система, наречена геез. Около 324 г. в Аксум приели християнството.

Царство Куш

Царство Куш просъществувало от 1050 до 550 г. пр.Хр. То се намирало в областта Нубия, на юг от Египет, на река Нил. В един период кушитите дори контролирали Египет. Въпреки влиянията от там Куш имали развита култура със собствен език и писменост. Жените играели важна роля както в политиката, така и в религията.

Царете и цариците на Куш били погребвани в малки пирамиди в Мерое – столицата на царството след 600 г. пр.Хр.

Ганайска империя

Тази пустинна цивилизация доминирала в района на Сахара в Западна Африка от около 300 до 1200 г. сл.Хр. Империята възникнала благодарение на търговията със злато и сол през

пустинята, която съществувала от векове. Тя се развила особено силно след идването на камилите. Съвременната държава Гана се намира на друго място в Африка, но е кръстена на тази древна империя.

Камилите са приспособени за живота в пустинята. Те били пренесени в Западна Африка от Египет и Близкия изток през IV в. сл.Хр. Скоро кервани с камили започнали да пренасят стоки през Сахара.

Глината, използвана за фигурките от Нок, идвала от един източник, вероятно контролиран от кралски особи.

Култура Нок

Около IV в. пр.Хр. в Африка на юг от Сахара възникнала цивилизация. Тя е известна със своите глинени скулптури на човешки глави и фигури. Подобни фигури били открити за пръв път около град Нок в днешна Нигерия, откъдето идва и името на тази култура.

След извличането на желязото в пещи от него изработвали сечива и инструменти над огньовете, запалени в каменни басейни.

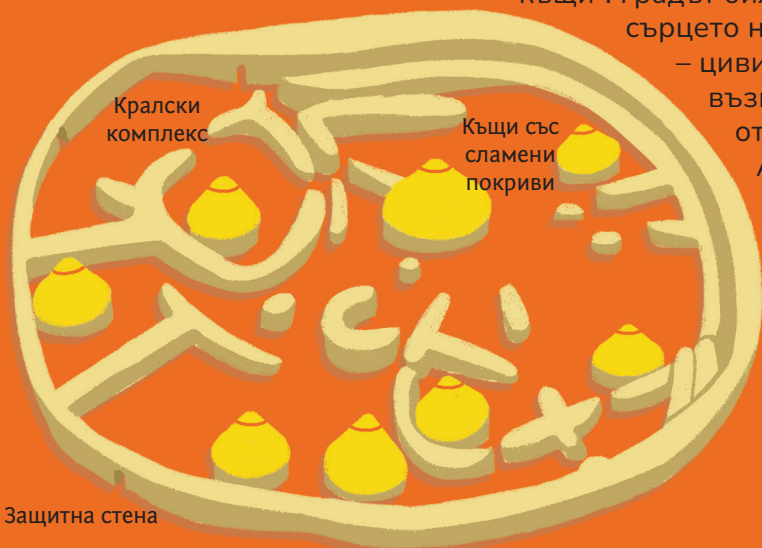
Металурзи

Хората от културата Нок първи в района започнали да изработват глинени фигурки. Те били и първите, които топели метал, за да правят сечива и оръжия. За разлика от други цивилизации, включително египтяните, те не работели с бронз, а преминали направо в желязната епоха. С помощта на желязните сечива те успели да подобрят земеделските методи, за да отглеждат сорго и тикви.

Стените на Голямото заграждение в града били високи над 10 м. Вероятно там живеело кралското семейство.

Великото Зимбабве

Този каменен град бил построен през XI в. сл.Хр. от предците на народа шона от днешно Зимбабве. На езика шона Зимбабве означава „каменни къщи“. Градът бил разположен в сърцето на Кралство Зимбабве – цивилизация, която възникнала в резултат от търговията на Южна Африка с останалия свят. Градът бил изоставен през XV в.

Смята се, че във Великото Зимбабве живеели около 10 000 души.

Кралство Бенин

Това кралство в Западна Африка възникнало през XII в. сл.Хр. и съществувало до 1897 г., когато било обявено за част от Британската империя. През XV в. то търгувало с португалците, чиито кораби спирани в местните пристанища, а по-късно и с други европейци. Бенинските майстори били известни с техните скулптури (често от бронз) на хора и исторически събития.

Глава от XVI в. на бенинската кралица Индия, майка на краля. Смята се, че била велик воин.

Най-ранните цивилизации на Земята възникнали в речните долини на Азия. Шумерите построили някои от първите градове между реките Тигър и Ефрат в Месопотамия. Китайската цивилизация се зародила между Яндзъ и Хуанхъ, а в долината на Инд са появили първите градски култури на Южна Азия.

